

LATVIJAS REPUBLIKAS KULTŪRAS MINISTRIJA
LATVIJAS NACIONĀLĀ BIBLIOTĒKA

MŪKUSALAS IELA 3, RĪGA, LV1423, Reģ.Nr.90000057827

TĀLRUNIS: 67806100, FAKSS: 67280851, LNB@LNB.LV

2019. gada 4 februārī

Nr. 1.1-14/55

Rīgā

Valmiermuižas kultūras biedrībai
Informācijai: Nacionālā kultūras mantojuma pārvaldei
Burtnieku novada pašvaldības domei

Par ierosinājumu piešķirt valsts nozīmes kultūras pieminekļa statusu tām Valmiermuižas kultūrvēsturiskajām vērtībām, kas vēl nav iekļautas Valsts aizsargājamo kultūras pieminekļu sarakstā

Latvijas Nacionālā bibliotēka ir saņēmusi Valmiermuižas kultūras biedrības vēstuli (21.09.2018.) un ir gandarīta par Valmiermuižas kultūras biedrības aktīvo iesaisti vietējo kultūras mantojuma vērtību saglabāšanā un ierosinājumu Magdalēnas Elizabetes fon Hallartes (*Magdalene Elisabeth von Hallart*, 1683-1750) dzīves vietu un daļu no Valmiermuižas vēsturiskās apbūves teritorijas un ainavas, tai skaitā bruģētos ceļus, Valmiermuižas pils dārzu un apjomīgos laukakmeņu žogus, kā arī Valmiermuižas pils torni, klēti, dzīvojamās mājas un laidaru iekļaut Valsts aizsargājamo kultūras pieminekļu sarakstā.

Latvijas Nacionālā bibliotēka uzskata, ka minētās unikālās vērtības ir nozīmīga Latvijas vēstures daļa un saistās ar nozīmīgiem Latvijas vēstures un kultūras pagrieziena punktiem, kam bija izšķiroša loma latviešu nācijas tapšanā un attīstībā kopš 18. gadsimta.

Fon Hallartu nomas īpašumā esošā Valmiermuiža kļuva par nozīmīgāko pirmās latviešu garīgās atmodas centru 18. gadsimta vidū. Kopā ar Kampenhauzenu dzimtai piederošo Ungurmuižu Valmiermuiža kļuva gan par zemnieku skolas vietu, gan arī par pirmo hernhūtiešu misionāru dzīvesvietu, kuri pēc Magdalēnas Elizabetes fon Hallartes (1683–1750) iniciatīvas un viņas finansēti Valmieras diakonāta telpās un pēc tam speciāli šim nolūkam celtās ēkās Valmieras Jērakalnā izveidoja skolotāju semināru spējīgākajiem latviešu zemniekiem. 1742. gadā semināra audzēkņu skaits sasniedza 120 personas, kuri kļuva par skolmeistariem plašā Vidzemes teritorijā. Hallartes dibinātajās mācību iestādēs saskatāmi arī latviešu nacionālās grāmatniecības pirmsākumi, jo kopā ar semināristiem tika tulkotas un norakstos izplatītas garīgas dziesmas, celsmes literatūra. Šī pirmsākuma iespaidā radies unikāls materiāls – agrākā zināmā latviešu rakstniecība atsevišķos rokrakstos un rokrakstu grāmatās. Lielākā šīs gandrīz gadsimta garumā veidotās kolekcijas daļa apkopota "Brāļu draudžu rakstu" fondā (RX35) Latvijas Nacionālajā bibliotēkā. Tas ir pasaulē apjomīgākais pirmās latviešu valodā, lielā mērā pašu latviešu radītās nacionālās literatūras vākums. 2017. gadā tas tika iekļauts UNESCO programmas "Pasaules atmiņa" Latvijas nacionālajā reģistrā.

Šo unikālo avotu zinātniski pētījis un par to rakstījis izcilais grāmatzinātnieks, Latvijas Nacionālās bibliotēkas Reto grāmatu un rokrakstu nodaļas izveidotājs un ilggadējs vadītājs Aleksejs Apīnis. Neskatoties uz padomju ideoloģijas žņaugiem un ierobežotu pieeju zinātniskajai literatūrai, kā arī fonda prāvo apjomu, viņa izpētes darbs, publikācijas, personīgajā fondā glabātie manuskripti un piezīmes ir turpmākā rokrakstu pētniecības darba pamats. 1984. gadā Aleksejs Apīnis rakstīja: "Šī mantojuma izpētē top zināmi rakstu autori un pārrakstītāji, sacerējumu pirmavoti, grāmatu likloču ceļi lasītāju vidē. Kļūst arvien skaidrāks, ka latviešu hernhūtiešu raksti ir filozofiski literāra parādība, pie tam ar negaidīti dziļām saknēm pasaules kultūrā [..]." (Karogs, 8, 1984).

KOPIJA PAREIZA

Rīgā, 2019. gada 3. martā

Vecākā lietvede
Anita Egle-Bērtiņa

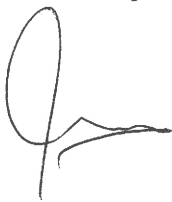
Hernhūtiešu rokrakstu kolekcija bagātina latviešu nacionālo kultūru ar to kristīgās celmes literatūras daļu, kura raksturīga Eiropai 16., 17., 18. gadsimtā un no kuras veidojas Eiropas modernā daiļliteratūra. Latviešu hernhūtiskās literatūras rakstītāji, tulkotāji un pārrakstītāji ne tikai forsētā tempā aizpilda šo Eiropas literatūras vēstures segmentu, bet kļūst arī par latviešu daiļliteratūras un pat nacionālās vēstures zinātnes priekšvēstnešiem. Viņi raksta savus dzīvesstāstus, savas dzimtas un draudzes hronikas jeb diārijus, tulko, sacer un pārraksta kristīgo dzeju, dziesmas, stāstus, leģendas. Līdz ar to viņi kļūst arī par savas dvēseles hronistiem un interpretiem, veidojot priekšnoteikumus latviešu nacionālās literatūras sākotnei, kura tās sākumposmā lielā mērā reflektē arī pašu brāļu draudzes fenomenu Vidzemes sociālajā un garīgajā vidē, kā, piemēram, Matīsa un Reiņa Kaudzīšu romāns "Mērnieku laiki", Jāņa Ruģēna, Jāņa Poruka u.c. autoru sacerējumi.

Nacionālās nozīmes kultūras pieminekļa statusa piešķiršana Valmiermuižas apbūves kompleksam radītu tiesiskos priekšnoteikumus unikālas kultūrvēsturiskās vietas un ar to saistīto materiālās kultūras liecību saglabāšanai. Valmiermuižas kompleksam ir nepārvērtējama nozīme latviešu modernās kultūras attīstībā Vidzemes brāļu draudzes vēstures kontekstā, līdz ar to pieminekļa statuss sekmētu latviešu identitātes garīgās dimensijas apzināšanos plašā sabiedrībā. Brāļu draudzes rokrakstu mantojuma vērtības apzināšanās maina latviešu nacionālās vēstures uztveri, pamatoti datējot nacionālās atmodas sākumu ar 18. gadsimta vidu. Fon Hallartes devuma novērtējums izceltu unikālas personības lomu arī sieviešu kā tolaik marginālas sociālās grupas vēstures kontekstā un atgādinātu par katra indivīda nozīmi humānas sabiedrības veidošanā.

Latvijas Nacionālā bibliotēka ir ieinteresēta pieminekļa statusa piešķiršanā, jo uzskata, ka Valmiermuižas kā vēsturiskas vietas atpazīstamība sekmēs interesi arī par Latvijas Nacionālās bibliotēkas glabāto Brāļu draudzes rokrakstu mantojumu kopumā.

Latvijas Nacionālā bibliotēka atbalsta Valmiermuižas kultūras biedrības ierosinājumu minēto Valmiermuižas kultūrvēsturisko vērtību iekļaušanai Valsts aizsargājamo kultūras pieminekļu sarakstā.

Direktors

A. Vilks

D.Baltiņa 67716115